

Prosjekt: Modernisme: krop, rum, sansning

Fagmiljø: kunsthistorie

Kontaktperson: Bente Larsen og Espen Johnsen

Ansøgning: faglig prioritering, 2017

Modernisme: krop, rum, sansning

Sammendrag

Modernisme: krop, rum, sansning vil styrke og udvikle forskning og undervisning indenfor modernismen ved HF. Forskningen vil med modernismen som overordnet kategori rette fokus mod tre områder, krop, rum, sansning. Det er områder med genusteoretiske, intermediale og værkæstetiske implikationer, som hver især og på hver sin måde aktualiserer den kultur- og modernitetskritiske kerne som er indeholdt i modernismen og som stadig finder nye former og udtryk indenfor litteratur, musik og kunst og arkitektur. Projektet vil videreudvikle et eksisterende fag- og forskningsbaseret undervisningstilbud på modernismen til et spidset tværræstetisk tilbud både på BA, MA og Phd.niveau. Projektet er et samarbejde mellem musik, litteratur og kunsthistorie, med IFIKK som søgende institution.

Beskrivelse og aktualitet / Faglig/Tematisk begrundelse og aktualitet

På trods af at modernismeforskning på HF ved Oslo Universitet allerede er godt forankret i de enkelte miljøer er der for øjeblikket ikke en samlet tværfaglig og tværræstetisk strategi knyttet til forskning i modernismen. Dette mener vi repræsenterer et stort uudnyttet potentiale og et overordnet formål med projektet er at formulere et forsknings- og undervisningsprojekt hvor netop modernismen udgør et omdrejningspunkt. Projektet vil især henvende sig til den del af modernismeforskningen som kredser omkring kunst og æstetik, og her vil krop, rum og sansning danne de overordnede epistemologiske og metateoretiske kategorier. I tilknytning til disse overordnede kategorier vil projektet fokusere på især køn og intermedialitet. Det er et projekt hvor refleksion knyttet til det enkelte værk indreflekterer den civilisationskritiske kerne som er central for det overskridende potentiale der ligger i modernismen.

Aktualitet og strategisk relevans for forskning og undervisning

Ved at gøre projektet *Modernisme: krop, rum, sansning*, til et prioriteret fagområde vil HF kunne uddybe og spidse en unik kompetence indenfor et område af humaniora som igennem mange år har repræsenteret en kerne ved HF på UiO. Betydningen af den form for humaniora, som dette projekt fastholder og åbner for en fordybning af, vægtlægges eksplicit i Stortingets netop udkomne humaniora melding. Her understreges det at "Forståelse av kunstoplevelser åbner for erfaringer og indsigt som ikke er direkte tilgængelig på andre måder. Humaniora er centralt på alle disse områder. Derfor trænger vi høj kvalitet i humanistisk forskning og på undervisningen av humanistiske fag både i skolen og i højere uddannelse". På samme måde kan det påpeges at den brede

samfundsmæssige interessen for modernismen både indenfor eksempelvis billedkunst og arkitektur har vært stærkt øgende på 2000-tallet. Men hvordan modernismens kunstværk kropslig opleves og rumlig erfares, sanses og betragtes er fortsat kun i mindre grad undersøgt og har behov for nye tilnærmelser. Gennem at samle forskere indenfor dette kerneområde ved humaniora vil humanistisk forskning ved HF blive styrket, hvilket også vil lægge til rette for en øget satsning på en forskningsbaseret undervisning betydningen af hvilket vægtlægges i stortingsmelding 16. Derved vil det også imødekomme ambitionerne udtrykt i stortingsmeldingen om bedre og mere engageret undervisning. Ydermere vil de kandidater, som vil blive uddannet indenfor projektets ramme, erhverve en solid kompetence indenfor tværæstetiske emner og opnå forskningsbaseret kendskab til det brede område af modernismens kultur og kunst, hvis aktualitet vi påmindes om dagligt i vores omgivelser. Når det gælder den samfundsmæssige relevans af projektet, vil det, i en tid hvor humaniora i stadig større grad sættes under pres af kravet som umiddelbar samfundsmæssig relevans og nytte, stå som en påmindelse om en humanistisk forskning, som har sit formål i et mere overordnet, og grundlæggende æstetisk og dermed også etisk erkendelsespotentiale, et formål som det er vigtigt at humaniora holder fast i midt en stadig mere instrumentel verden styret af kortsigtige nyttehensyn. Det er her modernismens kunst og kultur viser sin aktualitet, og gennem en æstetisk og værknær tilgang vil der skabes både en historisk, en samtidig og en erkendelsesmæssig base der forskningsmæssigt vil ligge i fronten og samtidig ruste vores kandidater til den samfundsmæssige opgave de har som formidlere af dannelse og grundlæggende humanistiske værdier, uden at miste det samtidige blik.

Det tværæstetiske forskningspotentiale og teoretiske perspektiver

Aktualiteten af et forskningsprojekt knyttet til modernismen understreges af de stadig nye udtryk modernismen antager. Nyere international forskning fra de sidste 10 år har i stadig større grad åbnet for modernismen som forskningsfelt ved blandt andet at påvise dens mange nuancer, tværfaglige og indbyggede selvmodsigelser. Som en kunststil indeholdt i det moderne, repræsenterer modernismen en modstandsform, ikke gennem fortællingen, men gennem modernismens dekonstruktionen af moderniteten, gennem interventioner i det som Adorno kaldte et stadig mere lukket samfund, aktuelt eksemplificeret gennem det vi i dag ser som en postfaktuel verden. I forhold til samtidens modernitet fastholder modernismen, som kunstform, en kunstens etiske fordring, som en stemme af overskridelse og autenticitet. Dette civilisationskritiske element er fremherskende i megen samtidig filosofi og æstetik. Vi ser den i nyere kønsteorier, vi ser den i nyere fransk filosofi og æstetik hos tænkere som Jacques Rancière, Jean-Luc Nancy og Alain Badiou.

Fordybning i krop, rum og sansning

Fælles for søgergruppen er at æstetik, kønsstudier og intermedialitet står centralt i en forskning der har det modernistiske værk som omdrejningspunkt. Fordi modernismen ser fremvæksten af en række nye medier, teknologier og kunstpraksisser, er det vigtigt at undersøge hvordan forskellige værk reflekterer over den nye mediesituation og hvordan forskellige æstetiske former samtaler med hverandre. Med dette som baggrundstæppe, har projektet til hensigt at bearbejde og fokusere på aspekter ved modernismen

Et av disse er *kroppen*. Kroppen som sansende, kroppen som kunstnerisk materiale, som vi ser det i performance, i musikalsk og teatralisk fremføring, i kroppen som gestikulerende og kroppen som kønnet, alle elementer som ligger indeholdt i modernismen. Studiet av musikalsk fremføring og aktualisering av historisk modernisme står centralt i forskningen på musikkdrama og musikteater og i nye medier og digitale rom der eksperimentel musikk presenteres og reciperes. Et annet element som eksplicit tematiseres i modernismens kunststudier er *rummet*. Arkitekturens *rum* er både det fysiske rum og sansninger, ligesom afbildninger av det arkitektoniske verk eller filmiske rom henvender sig til fotografiets generer og åpner for flere blik og medier. Rum spiller en central rolle ikke blot i modernismens arkitektur, modernismens billedkunst er dybt forankret i værkimmante rumlige diskurser ligesom modernismens kunst eksplicit setter i spill rummet mellom verk og betrakter. Gjennom sit fokus på et værks hvordan og ikke hvad, radikaliserer modernismen henvendelsen til *sanserne*. Visualiteten i modernistisk litteratur er ligeså essensiell som teksten i visuell kunst. En hovedtendens i både modernistisk prosa og poesi går ut på at utforske brudfladerne mellom romlige og temporale strukturingsprinsipper. Den litterære modernismens tendens til spatialisering impliserer også en nutidig kortlægning og utprøving av forskjellige syns- og betraktningmåter. Dette innebærer at den modernistiske litteratur ofte preges av intermedialitet.

Performativitet overskrider radikalt genregrænserne mellom teater, musikk, billedkunst og arkitektur. Kroppen og blikket er kønnet og påtvinger på samme måte som motivkredsen i det modernistiske verk refleksjoner over køn og sansning. Som isme påkalder modernismens kunst sanserne frem for narrativiteten. Historiefortellingen destrueres, dekonstrueres, og erstattes av den værkæstetiske tilnærming, fænomenologien, semiotikken og dekonstruktionen. Det er med utgangspunkt i disse momenter, at et tverræstetisk og tverrfaglig undervisnings- og forskningsprosjekt vil kunne yde et bidrag til forskning innenfor modernismen spesifikt og til humanistiske forskning ved UiO generelt.

Undervisningspotentiale

Både på et overordnet tverræstetisk nivå og gjennom forskjellige studieprogram har HF ved UiO i dag et omfattende undervisningstilbud som har tyngdepunkt i en forskningsbasert undervisning på modernismen. Dette tilbud av allerede eksisterende emner mener vi har et stort potentiale til at bli samkørt således at studenter både på BA, MA og eventuelt senere Phd.nivå i større grad kan utnytte et tverræstetisk undervisningstilbud i sin egen kompetansebygning og evt forskningspotentiale med modernismen som fordybning.

HF tilbyr i dag en tverræstetisk studieretning, EST 1000, EST 2000, KUN 2000, ligesom der er opprettet et masteremne KUN4335, Estetiske teorier, som kan gi også masterstuderende ved HF en mulighet til yderligere fordybning i æstetik. Et annet tverrfaglig emne innenfor HF representerer emnene LIT3462 og LIT4461, Kjønn og Estetik. Disse tverrfaglige og –æstetiske undervisningstilbud har vært populære blant de studerende og peger på et uudnyttet potentiale blant den gruppe av studerende som er interessert i æstetiske tilnærmelser. Ved at tilføje æstetikken en værk nær dimensjon vil en satsning på modernismen kunne tiltrække en større gruppe av studerende, ligesom

gennemføring vil kunne forbedres gennem undervisningens tætte tilknytning en samlet forskningsstrategi blandt en engageret gruppe af forskere knyttet til billedkunst, arkitektur, musik, film og litteratur.

Af mere fagspecifikke emnetilbud som kan knyttes til området er på kunsthistorie for eksempel KUN 4086, Modernisme: kunsthistorisk ekskursionsemne, KUN 2450, Modernitet, visualitet og seksualitet i 1800 tallets billedkunst, KUN 2135 Arkitekturens præsentationsformer.

I projektets faglige fornyelse og samarbejde må det påpeges at det ikke mindst er meget vigtig å kunne tilbyde studenterne en tvær-æstetiske refleksjon omkring kunstværk som de ellers ikke får i de eksisterende tilbud. Vi planlægger derfor at oprette 1- 2 nye emner hvor projektets fire aspekter med de forskellige faglige retninger er involveret for at styrke det tværæstetiske potentiale i projektet. Eksempler på sådanne tværæstetiske emner vil være *Kropp, kjønn og rom i hjemmets estetikk*, et andet: *krop, by, rum*, eller *Modernismens samtidighed*. Ved at bibringe projektet de ekstra ressourcer der er nødvendige for at udvikle denne tværfaglige og tværæstetiske satsning forsknings- og undervisningsmæssigt vil det være muligt for HF ved UiO at tilbyde de studerende en spidskompetence der allerede nu og i stadig øgende grad er efterspurgt i en verden hvor oplevelsesøkonomien fylder stadig mere og hvor de såkaldte 'kreative byer' også danner basis for økonomisk udvikling. I disse byer satses der stadig mere på kunst, kunstmuseer og koncerthuse.

Arbejdslivsrelevans og aktuelle samarbejdsinstitutioner idenfor undervisning

For å styrke satsningens arbeidsrelevans vil det i deler av undervisningen være et samarbejde med statslige institutioner med samlinger og kompetence på modernismen. Her nævnes *Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design*, *Munch- museet* og *Høvikodden (billedkunst og musikk)*. Også HF's eget *Senter for Ibsen- studier* vil kunne være aktuell. Projektet vil bibringe en tværæstetisk dimension som ikke er tilstede i de nuværende erhvervs PhD'er

Ansøgere

Bente Larsen er professor i kunsthistorie, IFIKK, med speciale i fransk og nordisk modernisme samt nyere æstetiske teorier. Larsen har publiceret bredt indenfor æstetiske teorier og kunsten efter 1830. Larsen var i perioden 2006-2010 leder for det nordiske NordForsk finansierte forskningsnettverk, *The Bodily Turn*

Espen Johnsen er professor i kunsthistorie, IFIKK, med speciale i norsk og international modernisme med fokus på arkitektur og design. Arbejder også med modernistiske avantgarde grupperinger som CIAM og fransk modernisme (Le Corbusier). Deltager og pådriver i forskellige nordiske forskernetværk.

Anne Birgitte Rønning er professor i litteraturvidenskab med speciale i allmenn litteraturvidenskab og har særligt arbejdet med kønsperpektiv på litteraturhistorie og æstetisk teori. Hun har siden 2003 haft ansvar for årlig undervisning i 'kjønn og estetikk' som tilbydes bachelor- og masterstudenter i kunsthistorie, litteraturstudier og 'tværfaglige kjønnsstudier'.

Erling E. Guldbrandsen er professor i musikvidenskab med speciale i musikalsk modernisme, tværræstetisk teori, musikalsk fremføring, æstetisk erfaring og værktolkning, specielt indenfor tidlig modernisme fra Wagner og Mahler omkring 1900 og indenfor musikalsk modernisme i Frankrig efter 1950. Sidste publikation indenfor temaet er hans bog *Transformations of Musical Modernism*, Cambridge University Press 2016.

Øystein Sjøstad er førsteamanuensis i kunsthistorie med speciale i europæisk billedkunst fra sidste del av 1800-tallet og semiotik. Relevante bogudgivelser: *A Theory of the Tache in Nineteenth-Century Painting* (Ashgate/Routledge, 2014) og *Christian Krohg's Naturalism* (University of Washington Press, høsten 2017).

Aron Vinegar er professor i kunsthistorie med speciale i modernismen og postmodernismen indenfor kunst, arkitektur og visuelle studier, samt forholdet mellem "bodily habit, dwelling, and architecture." Han er på editorial/advisory board of the *Encyclopaedia of Aesthetics* (Oxford University Press).

Christian Refsum er professor i allmenn litteraturvidenskab med speciale i symbolistisk og modernistisk litteratur. Han har også arbejdet meget med estetik teori. Siste bog: *Kjærlighet som religion. Lidenskap og lengsel i film og litteratur på 2000-tallet*, Universitetsforlaget 2017.

Marit Grøtta er førsteamanuensis i litteraturvidenskab med speciale i modernistisk litteratur, med særlig vægt på litteraturens forhold til forskellige medier. Hun har også arbejdet med de 'litterære korttekstenes historie' og fremvægst i moderniteten. I tillæg har hun bred kompetance indenfor æstetisk teori. Siste bok: *Baudelaire's Media Aesthetics: The Gaze of the Flâneur and 19th-Century Media* (Bloomsbury 2015).

Andre relevant fagpersoner som arbejder indenfor feltet ved UiO er Øivind Storm Bjerke IFIKK, Erik Mørstand IFIKK, Tone Selboe ILOS og Peter Edwards IMV

Pågående phd.prosjekter som kan knyttes til satsningen:

Gustav Jørgen Pedersen, med projektittel: "On the Pictorial Thinking of Death: A Study in Martin Heidegger's Unthought Art History of Being Regarding Edvard Munch's *The Sick Child and Metabolism*."

Panagiotis Farantatos, med projektittel: "The Modulor: Strategies and contradictions in Le Corbusier's professional, cultural and aesthetic agenda, after WWII"

Emil Leth Meilvang: "Livets æstetik – det levende billede mellem kunst, biologi og modernisme."

Andre relevante forskningsmiljøer udenfor HF

Eikones NFS, University in Basel

Department of Visual Studies, University of Toronto (John Paul Ricco)

Institut für Philosophie, Goethe Universität (Martin Seel)

Royal Holloway, University of London (Julian Johnson)

New York University/College de France/EHESS (Jean-Louis Cohen)

University of Michigan, History of Art (Claire Zimmerman)

Projektets potentielle omfang (projektleder + 2 phd, workshops, advisory board)

Vi ser for os et noget begrænset budsjet med en samlet tildeling op mod 10 millioner.

Projektet har til hensigt at søge om midler til en projektlederstilling indenfor området

som er fælles for alle deltagende fag, fordelt på 50% til egen forskning, 25 % undervisning og 25% koordinering. Stillingen vil være essentiel når det gælder planlægning af undervisning ligesom forskningen vil kunne give de overordnede rammer omkring projektet tema.

Der søges også om midler til to PhD'er for at sikre rekruttering og også sikre at projektet tiltrækker højt kvalificerede studerende indenfor området.

Desuden vil der blive søgt om midler til en indledende workshop med inviterede gæsteforelæsere og med deltagelse af et advisory board, en årlig workshop over tre år med deltagelse af masterstuderende, PhD'er samt fast videnskabelig ansatte.

Projektet vil søge forskningsrådet om midler 2019, og planlægger på længere sigt en HERA forskningsansøgning.

Projektet har en stærk undervisningsmæssig komponent hvor fokus er på at kunne tilbyde en i norsk sammenhæng unik kompetence, som samtidig er en kompetence der i stadig større grad efterspørges lokalt og globalt. De enkelte institutter ved HF har pr. i dag ikke mulighed for at afsætte midler til en fuld stilling indenfor dette tværfaglige område. Det samme gælder de to PhD stillinger. De workshops som der også søges midler til vil fungere som forprojekter til en endelig forskningsansøgning.

Espen Johnsen og Bente Larsen